

IN MEMORIAM

Nijolė Lukšionytė (1954–2014)

2014 m. lapkričio 27-ąją netekome mielos kolegės,
iškilios mokslininkės, plačių pažiūrų ir interesų
asmenybės profesorės Nijolės Lukšionytės

Nijolė Lukšionytė gimė 1954 m. balandžio 30 d. Klaipėdos rajone. 1972–1977 m. studijavo meno istoriją ir teoriją Valstybiniame dailės institute (dab. Vilniaus dailės akademija). Studijų metais susidomėjo XIX–XX a. pr. architektūra, apgynė diplominį darbą iš Vilniaus modernio architektūros, šiuos tyrimus tęsė ir aspirantūroje. 1984 m. Maskvoje, Menotyros institute, apgynė disertaciją „Lietuvos architektūros stilistinė raida 1820–1920 m.“ Tai nebuvo lengva tema. Ilgą laiką manyta, kad istorizmo architektūra neverta akademinų tyrimų, pagal to laiko sampratą laikyta neoriginalia ir nepakankamai sena, o Lietuvoje dar buvo ir „carizmo“ šleifas. Tik mokslininkės kruopštumo, atkaklumo, ilgamečių tyrimų dėka pamažu ši ištisa epocha buvo „sugražinta“ į nacionalinio paveldo lauką.

Po studijų Lukšionytė pradėjo įprastą to meto meno istoriko karjerą – nuo 1979 m. dirbo moksline bendradarbe Architektūros ir statybos mokslinių tyrimų institute

Kaune, dalyvavo rengiant Lietuvos kultūros paminklų sąvadą, tyrinėjo XIX ir XX a. pr. Lietuvos dvarų ir bažnyčių architektūrą, rašė straipsnius. Vadovaudama rengiant Lietuvos architektūros istorijos III tomą (užbaigtas 1996, išleistas 2000) ji nesitenkino Lietuvos architektūros istoriografijoje susiklosčiusia aprašomąja tradicija, ieškojo naujų sociokultūrinių priegijų, tad jos sudarytas veikalas tapo posūkiu ir nacionalinėje architektūros istorijoje. Šį posūkį dar sustiprino paraleliai publikuoti kultūrologiniai veikalai: „Istorizmas ir modernas Vilniaus architektūroje“ (2000), „Gubernijos laikotarpis Kauno architektūroje. Svarbiausi pastatai ir jų kūrėjai, 1843–1915 m.“ (2001), „Antanas Vivulskis (1877–1919): tradicijų ir modernumo dermė“ (2002).

Atgimimo metais Lukšionytė įsijungė į paveldosaugos judėjimą Kaune, paskelbė keliasdešimt publikacijų spaudoje apie kultūros paveldą, tapo kultūros vertybių eksperte. Ir šioje srityje jos netenkinio susiklosčiusi situacija, neretai formalūs paveldosaugininko veiklos aspektai. Ji vėl pademonstravo novatorišką, kruopščiu objekto tyrimu ir teorijos studijomis paremtą požiūrį į urbanistikos paveldą, parengė iki šiol pavyzdiniu laikomą Kauno Žaliakalnio istorinės dalies apsaugos reglamentą (2002) ir Žaliakalnio dalies teritorijos paveldo ištyrimą bei įvertinimą (2007). Mokslininkė propagavo tvariosios architektūros ir paveldosaugos idėjas. Pastaraisiais metais kartu su savo studentais, savanoriais ir kolegomis atkreipė dėmesį į Kauno miesto medinio paveldo aktualizavimą, inicijavo duomenų bazės ir svetainės *www.archimede.lt* kūrimą, konsultavo medinių namų gyventojus saugojimo ir tvarkybos klausimais.

1996 m. Lukšionytė pradėjo dėstyti Vytauto Didžiojo universiteto Menų fakultete, vėliau dalyvavo kuriant magistrantūros studijų programą „Kultūros vertybių apsauga“. 2005 m. gruodžio 2 d. atlikus habilitacijos procedūrą Vytauto Didžiojo universitete, jai suteiktas profesorės vardas. Iš pirmo žvilgsnio jos paskaitos atrodė įprastos, tačiau jose būta neįprasto įtaigumo, įkvėpimo – tai skatino neverčiamiems domėtis, tyrinėti, suprasti. Nemažai šiuolaikinių architektūros istorikų ir paveldosaugininkų – būtent profesorės mokiniai.

Profesorė dirbo tyliai. Buvo itin vertinama profesionalų, kolegų, tačiau valstybiniais apdovanojimais nebuvo lepinama. Tad ypač džiugi buvo 2007 m. pelnyta Nacionalinė kultūros ir meno premija, pirmoji architektūrologijos srityje, kuria, įvertindamas Profesorės nuopelnus, džiaugėsi visas „cechas“.

Tačiau pirmiausia Lukšionytė buvo reikli sau. Savo darbui, jo tikslumui, jo prasmei. Drąsiai, o kartu naujai ir lengvai 2007 m. profesorė išdrįso įvertinti Lietuvos architektūros istorijos „plotį ir gylį“, parašiusi pamatinį straipsnį „Architektūrologijos raida Lietuvoje: kelios pastabos apie pločio ir gylio matmenis“ Lietuvos dailės istorikų draugijos biuletenyje.

Mano atmintyje Nijolė Lukšionytė išliks Mokytoja. Nuosekli, atsidavusi kūrybai ir pašaukimui, išmintinga ir ironiška. Tie, kam teko laimė mokytis ir dirbti greta profesorės, su meile prisimins šią iškilų asmenybę.

Marija Drėmaitė